

Talat Ulusoy: İzmir Hatırlıyor! Geçmişini Unutmuyor!

Posted on 12/09/2019

26 Ağustos “Büyük Taarruz”dan, 9 Eylül “İzmir’in Kurtuluşu”na kadar geçen iki hafta “Zaferler Haftası”dır. Zaferler, ki “kutsal” kapsamındadır, hafızalara kazınır, sorgulanmaz. Oysa, kazıya kazıya harabeye dönmüş hafızalar, geçmişe sağlıklı bakabilmeyi, barış ve demokrasiyi güvenceye almış bir geleceğe yönelmeyi imkânsızlaştırır.

Sekiz yıldan bu yana; geçmişe “resmî” kabuller dışında bakabilmek, ezberleri aşabilmek için “Yüzleşme Atölyesi” çaba gösteriyor. Bu çaba ana hatlarıyla geçmişini sorgulamak, geçmişini hafızalara geri çağırarak çabasındır. Buna, “hakikat”i arama çabası da diyebiliriz.

Yüzleşme Atölyesi, geçmişini genellikle İzmir özelinde sorguluyor. Çünkü İzmir, Ermeni Soykırımını da dahil, geçmişinin acı hakikatlerinin üstüne “zafer” ile sünger çekilen şehirdir. İzmir, İttihat ve Terakki şebekesinin 31 Mart 1909’da başlattığı yürüyüşünü 9 Eylül 1922’de “taçlandırdığı” şehirdir. Bu özelliğinden ötürü, İttihatçı geçmişinin unutulmuş ve unutturulan kirliliğinin gelip düğümlendiği ve “kurtuluş” perdesi ardında aklanıp paklanmaya çalışıldığı yerdir. Bu temizlik faaliyetine “İstiklal Harbi” veya “Kurtuluş Savaşı” adını vermek bir şey değiştirmez, değiştirmiyor.

Yüzleşme Atölyesi bu düğümü bir ilmek gevşetmek, aklanıp-paklanan geçmişinin üstündeki örtüyü aralamak için özellikle İzmir’e ağırlık verdi, veriyor...

Geçen sekiz sene boyunca; sergi, söyleş ve benzeri etkinliklerin yanı sıra, kimi günlük basın, kimi dergiler ve web sitelerinde (www.yuzlesmeatolyesi.wordpress.com; kuyereel.com, izmirizmir.net) yayımlanan Yüzleşme Atölyesi yazılarıyla “resmî” yalan perdesini aralanmaya

çalışıldı. Bu yazılardan bazılarının satır başları, bugüne kadar geçmiş yolculuğundaki uğraklarımızla hafıza tazelemeye yardımcı olabilecektir.

Yüzyılın İzmir Yalanları

Değişik tarihlerde yayımlanan “Deve Yüğü” altı “yüzleşme masalı” var. Bu masal destesinde, İzmir’in uzak geçmişine doğru uzun bir hafıza yolculuğuna çıkıldı. Bu yolculuk, bir şehrin “gerçek” hayattan silinen “hakikat”lerini “Saklı Masallar”da arama serüvenidir.

“Bir İzmir Hikâyesi”nde, Cumhuriyet’in onuncu yılında “mahalle ve sokak” isimlerinin değiştirilmesi, “Cumhuriyet inşa süreci”nde bir şehrin geçmişinin silinmesi, 1933 İzmir basını üzerinden aktarıldı. Tarihî İzmir’in, nasıl da tarihsiz rakamlarla tarif edilen sokaklara mahkûm edildiği anlatıldı (1 Eylül 2009).

“İzmirli Sorular” başlıklı yüzleşme yazısında, 13-18 Eylül 1922 günleri arasında İzmir’in en güzel yerlerini kül eden yangın, “Yunanlılar yaktı, Ermeniler yaktı” kıskacı dışında ele alınarak “9 Eylül günü İzmir geri alındı, yangın 13 Eylül günü başladı ve dört gün sürdü... İzmir kimin idaresinde, kimin sorumluluğunda? Niye söndürülemedi? Peki, itfaiye yetmedi, söndürme çalışmaları engellendi. İyi ama, şehri geri alan ordu ne yaptı?..” diye sorgulandı (18 Nisan 2010).

2011’de, 9 Eylül kutlamaları öncesinde “Güzel İzmir Yüzleşmesi” başlıklı yazıyla; doksan yıl öncesinin gazetelerinde “İzmir’in istirdadı” (geri alınışı) diye geçen “kurtuluş” ile şehrin yangına teslim edilışinin çelişkisi üzerinde duruldu: “Acaba, her yıl 9 Eylül’de sözünü ettiğim kalem erbapları dahil, resmî zevat neyi kutlar? Eğer ‘Güzel İzmir’ geri alındı diye ise bu kutlamalar, o İzmir yoktur artık...” hakikati vurgulandı.

7 Ocak 2012’de işlenen konu “Ulu Önder”in İzmir’in köşe başlarını süsleyen sözüdür: “Ben

İzmir'i ve Bütün İzmirliileri Severim." Yazı bu söze bir cevaptır: "Ben Bütün İzmirliileri Sevmem... Hiçbir insan geçmişteki sözleri istismar edilerek bu ölçüde 'boş konuşan' biri durumuna düşürülmemeli. Hele Atatürk, o kadar mıncıklanmış, o kadar boncuklanmıştır ki, öldüğü tarihten başka hakkında çarpıtılmadan yazılmış tek satır göstermek zordur. Öldüğü saat çarpıtıldı diyenlere: Eh, olsun o kadar!"

"Ermenilerin Yok Edilmesi ve Bir Tanık" başlıklı yazıda geçen; "Taparcasına sevdikleri cemiyetin ve partinin (İT) yahut siyasi imanın tutar bir yeri kaldı mı? Cemiyet'in (İT) siyasi hayatında bütün eylemlerinde kan ve cinayet, zulüm ve suistimal, uygarlığı küçümsemek, kainata meydan okumak gibi haksızlıklar, kötü ve memleketin temeli için, içinde bulunduğumuz yüzyıl için birer ayıp olan pek çok fasıllar dururken, şimdi beyaz kağıt üzerinde yüz kızartacak kara cümlelerle kimin hesabı görülmek ve kimin onur ve değeri kurtarılmak isteniyor?" sözleri Hasan Tahsin'e aittir. "İttihatçıları böylesine eleştiren birini 'milli kahraman' ilân edenler de 'İzmirli Kemalist İttihatçılar'dır!" (20 Nisan 2012).

Plevne Kahramanı İçin mi?

"İzmir yangını gibisi dünyada görülmedi / İzmir garip anam İzmir, güzelliğin nerde şimdi?" Bu Rumca İzmir şarkısı, Kürdili Hicazkâr bir ağıttır ve yanan İzmir ve ölen İzmirliiler için yakılmıştır. Bu ağıt Ege'nin karşı kıyılarında hâlâ söylenir! Ve "Kürdili Hicazkâr" başlıklı bu yazıda "Suyun beri yanının zafer marşı, Çanakkale savunması ve Sarıkamış faciasına benzer bir 'zafer'i işler: Gazi Osman Paşa'nın Plevne savunması" belirtildi ve soruldu: "Şu sözleri ezberden bilmeyen var mı: Tuna nehri akmam diyor / Etrafımı yıkmam diyor / Şanı büyük Osman Paşa / Plevne'den çıkmam diyor."

Suyun beri yanında özellikle "askerî darbe"ler repertuarının "hit" parçasıdır bu kürdili hicazkar "marş"! Marş mı "hakikât" yoksa "ağıt" mı?" sorusu yöneltildi (05 Eylül 2012).

“Nazım Hikmet’in Ortaçağı”nda: “Onların iktidarına ‘aydınlanma İttihatçılar’ın (Cumhuriyet) inkılabı ‘kılıçlılar tekkesi’nin kendi dinini hakim kılmak için uyguladığı engizisyon şiddetidir,” demek tarihe metre ile kefen bezi biçmektir. Avrupa Orta Çağı’nın alaca karanlığı bile yoktur bu dönemin zindan karanlığı içinde...” yorumu yapıldı (14 Ocak 2013).

23 Nisan 2013 “24 Nisan Ermeni Soykırımını Anarken” başlığı altında, hemen Cumhuriyet ile birlikte Yahudilere yapılanlara değinildi: “Ey Yahudi milleti! Ya dediğimi yapar ‘Türk’ olursun, ya da Ermenilere yaptığımı sana da yaparım! Bence ana fikir bu...”

“Hepimiz Mustafa Kemal’in Askerleriyiz!” yazısında: “‘Mustafa Kemal’in askeriyim,’ diye bağurmak bir siyasi seçimin ifadesi. Ama Mustafa Kemal’in askeri olmak sadece bir siyasi seçim değil. Adına ‘okul’ dediğimiz ‘milli eğitim kışlası’nda yediden yetmiş bütün yurttaşlara dayatılan kalıp...” saptamasına yer verildi (17 Haziran 2013).

Kehanet mi?

“Safları sıklaştıralım! Türkiye yüzleşecek” yazısı bir “kehanet” gibiydi!: “‘Tayyip istifa,’ diyen darbesever ulusalcılar ve milliyetçilerin kimi muhafazakârlarla ‘milli cephe’ oluşturduğunu göreceğiz ve kimileri buna çok şaşacak! Çünkü, yüz yılın ‘büyük muhasebesi’nde hesap soranlar cephesi ile hesap verenler cephesi çok net ayrışacak... Türkiye ‘yüzleşecek!’ Kaçarı yok!” (12 Temmuz 2013)

Yeniden İstiklâl Harbi’nin özeti: “Yüz yıllık İttihatçı tarihin en belirgin başarısı; sağ ya da sol, İslâmcı ya da laikçi, muhafazakâr ya da modern olsun, geniş toplumsal-siyasal kesimlerde ‘İttihatçı zihniyet’i güçlü olarak bilinçaltına yerleştirebilmiş olmasıdır. Solcu, İttihat’ı ‘devrimci’ görür; sağcı, İttihat’ı ‘yüzde doksan dokuzu İslâm’ bir memleket kurduğu için ‘mübarek’ bulur. İki taraf da İttihatçı suçlarını başarı ya da kahramanlık olarak görür. İkisi de aynı reflekse sahiptir: Biz asla ‘soykırım’ yapmayız! Her ne yaptıysak ‘millet’ için

yaptık!!!” zihniyetidir (15 Şubat 2014).

“Buyrun İşte Belge” başlıklı yazıda, “Şimdi, ‘Belge! Belge!’ diye bağırarlara soruyorum: Hacı Bayram’da Cuma’yı kıldıktan sonra Büyük Millet Meclisi’ni açmış; İstiklâl Harbi vermiş, Cumhuriyet’i kurmuş milletvekillerinin sözünden daha kuvvetli belge olur mu?” sorusu, Meclis tutanaklarından aktarılan gizli oturum konuşmalarıyla, “Ermeni Soykırımını”nın açıkça ifade edilişi gözler önüne serildi (21 Nisan 2014).

Geçen sene, “İzmir hatırlıyor!” diye söze girip, “Doksan iki yıldır sadece ‘9 Eylül’ü, ‘düşman’dan kurtuluşu hatırlayan ve ‘zafer ile keyiflenip’ bayram edenler, Ermeni Soykırımını ile yaptıkları gibi ‘memleketi zora sokan’lar, Büyük İzmir Yangını’nı ve yangında ölen altmış beş bini aşkın İzmirliyi hatırlamazlar! Doksan yıldır hafızası itina ile silinen İzmir, sabırla geçmişini arıyor,” diyerek, “resmî ezber”lerin tersinden okunuşuna bir örnek sunuldu (15 Eylül 2014).

2015’te yayımlanan; “Esir Hanları, İyonya Üniversitesi, Namık Kemal Lisesi ve İzmir Çukuru” konulu dört “Yüzleşme Mekânı” yazısı, tarihî mekânların dile getirdiği hakikatler üzerineydi. Bunlara, bir beşincisi; 22 Ocak 2016’da Toplumsal Tarih dergisinde yer alan “Spartalıyanlar VE Kordon’daki Konak” yazısı eklendi. Bu sonuncu yüzleşme mekânı yazısında, bugün Kordon’da “Atatürk Müzesi” olarak kullanılan Ermeni konağının, nasıl “Ulu Önder”in mülkü haline gelişi hikâye edildi.

Son olarak Birikim dergisi Nisan 2016 sayısında yayımlanan “Müzayedeler ve Ekonominin Türkleştirilmesi” yazısında, “Büyük İzmir Soygunu”ndan arta kalan menkul malların yıllar süren satışı anlatıldı.

Yukarıda örneklenen konularda çabalarını sürdüren [Yüzleşme Atölyesi](#) bir sivil girişimdir. Yüzleşmeyi, bir “siyasi parti” ya da bir “siyasi grup”a ait siyasi eylem olarak görmez. Çünkü Atölye, her düşünce ve inançtan insanın hafızasına seslenebildiği ölçüde toplumsal

yüzleşmeye ve demokratik toplum inşasına katkıda bulunabileceği inancındadır.

Kaynak: birikimdergisi.com